

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет комп'ютерних наук
Кафедра дизайну

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РИСУНОК І СКЕТЧИНГ

Спеціальність 022 «Дизайн»
Спеціалізація 022.01 «Графічний дизайн»
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Розробник
Завідувач кафедри розробника
Завідувач кафедри спеціальності
Гарант освітньої програми
Декан факультету комп'ютерних наук
Начальник НМВ

Одробіньський Ю. В.
Одробіньський Ю. В.
Одробіньський Ю. В.
Одробіньський Ю. В.
Бойко А. П.
Шкірчак С. І.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Рисунок і скетчинг	
Галузь знань	02 «Культура і мистецтво».	
Спеціальність	022 «Дизайн»	
Спеціалізація	022.01 «Графічний дизайн»	
Освітня програма	Графічний дизайн і реклама	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1	
Навчальний рік	2024/2025	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	1,2	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	10 кредитів / 300 годин	
Структура курсу: – лекції – лабораторні – годин самостійної роботи здобувачів вищої освіти	Денна форма	Заочна форма
	7,5 / 8,5	
	60 / 68	
	67,5 / 88,5	
Відсоток аудиторного навантаження	48%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	–	
Форма підсумкового контролю	Залік, іспит	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Освітня компонента «Рисунок і скетчинг» є обов'язковою освітньою компонентою навчального плану циклу освітніх компонент професійної підготовки, яка сприяє підготовці фахівців з дизайну.

Мета: набуття здобувачами професійних знань, умінь та практичних навичок у процесі навчання; набуття навичок аналізу виконаної роботи; набуття подальшого професійного досвіду; розвиток творчого підходу до створення художнього образу засобами академічного рисунку і скетчингу; засвоєння прийомів формотворення за допомогою тонових контрастів і нюансів, вирішення складних просторових завдань в процесі роботи з основними графічними техніками, оволодіння універсальною та зрозумілою мовою в образотворчому мистецтві, завдяки якій, в подальшому, виникає можливість професійної подачі в ескізі сформованого образу, відображення ідеї.

Завдання:

- студіювання натури та прийомів її зображення на площині;
 - вивчення послідовності етапів роботи, оволодіння засобами відтворення зображення, вивчення та вдосконалення техніки рисунку і скетчингу;
 - поглиблення знань з техніки рисунку;

- набуття навичок швидкого зображення інтер'єрів, екстер'єрів, ландшафтів, людини;
- розуміння живописно-пластичної структури зображення;
- набуття навичок графічного аналізу і подальший розвиток художнього досвіду;
- вивчення асортименту інструментарію для рисунку;
- розвинення художнього бачення, пошук засобів вирішення образотворчих задач, вдосконалення художнього смаку;
- індивідуалізація творчого процесу, розширення тематичних меж;
- знайомство з найкращими зразками класичного і сучасного образотворчого мистецтва, аналіз професійних прийомів митців.

Взаємозв'язки з іншими дисциплінами

Пререквізити:

базується на засвоєнні теоретичних положень та практичних навичок з дисципліни «Історія мистецтв».

Пореквізити:

є базою для вивчення дисциплін: «Живопис», «Шрифти», «Макетування і моделювання».

Предмет: оволодіння здобувачами певних специфічних закономірностей освітньої компоненти, за допомогою яких відтворюється навколишнє середовище на умовному просторі картинної площини.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти отримує:

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 4. Здатність застосовувати навички проектної графіки у професійній діяльності.
- СК 6. Здатність застосовувати у проектно-художній діяльності спеціальні техніки та технології роботи у відповідних матеріалах, зокрема в традиційних графічних (рисунок, живопис, макетування) й передових цифрових (комп'ютерна та 3D-графіка, вебдизайн), для створення інноваційних візуальних комунікацій та ефективних рекламних рішень.
- СК 9. Здатність зображувати об'єкти навколишнього середовища і постаті людини засобами пластичної анатомії, спеціального рисунка та живопису.

Програмні результати навчання:

- ПРН 1. Застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях.

- ПРН 6. Усвідомлювати відповідальність за якість виконуваних робіт, забезпечувати виконання завдання на високому професійному рівні.
- ПРН 23. Використовувати засоби рисунка та живопису для реалістичного й виразного зображення об'єктів навколишнього середовища та людини у проєктно-художній діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма:

№	Теми	Лекції	Практичні (лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1.	Вступ. Сучасні техніки рисунку та жанри скетчингу. Інструменти та матеріали	2		3,5
2.	Технічні засоби відтворення форми і матеріальності предметів	2		4
3.	Композиційне вирішення нескладного натюрморту		10	10
4.	Техніка роботи з різними графічними матеріалами. Комбінація графічних технік. Створення food-скетчів та флористичних скетчів		10	10
5.	Графічна конструкція предмета	2	10	10
6.	Півтоновий рисунок	1,5	10	10
7.	Композиція. Перспектива. Їх засоби передачі у скетчингу. Створення скетчів інтер'єру та ландшафту		10	10
8.	Тональний рисунок зображення предметів у просторі, їх світло-тональні властивості		10	10
	Разом за 1 семестр	7,5	60	67,5
9.	Стилізована площинна композиція з геометричних форм і драпіровок	2	8	12
10.	Моделювання тоном зображення площинної		10	12

	гіпсової моделі			
11.	Композиція скетчингу фігури людини та її закономірності	2	10	12
12.	Конструктивна побудова «обрубковки» голови людини	2,5	10	14
13.	Рисунок черепу людини. Побудова і моделювання	2	14	18
14.	Рисунок голови людини на основі античної скульптури		16	20,5
	Разом за 2 семестр	8,5	68	88,5
	Всього за курсом	16	128	156

4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1 План лекцій

№	Тема заняття / план
1.	Лекція 1. Вступ. Сучасні техніки рисунку та жанри скетчингу. Інструменти та матеріали Основні етапи роботи над рисунком. Послідовність виконання базового нескладного натюрморту. Пропорційні відношення між предметами, компоновка та візуальне визначення розмірів і пропорцій предмета з урахуванням перспективних змін. Інструментарії для створення рисунку. Техніки штрихування та показ світлотіньових відносин. Скетчинг як засіб відображення ідеї. Техніка швидкого рисунка, художні прийоми. Сучасні техніки та жанри скетчингу. Interior sketching (інтер'єрний скетчинг). Ландшафний скетчинг. Industrial sketching (промисловий скетчинг). Travel sketching (скетчинг в подорожах і міський скетчинг). Fashion sketching (скетчинг в дизайні одягу, fashion-ілюстрація). Food sketching (скетчинг їжі, food-ілюстрація). Флористичний скетчинг. Інструменти та матеріали для скетча.
2.	Лекція 2. Технічні засоби відтворення форми і матеріальності предметів Відтворення об'єму і матеріальності за допомогою різних технік рисунку. Особливості впливу обраної техніки рисунку на відтворення відповідної фактури різних предметів. Використання різних технік рисунку при виконанні натюрморту. Допоміжні технічні засоби відтворення фактурних особливостей зображуваних предметів.

3.	Лекція 3. Графічна конструкція предмета Зображення конструктивно-об'ємної форми кубічних геометричних фігур натюрморту. Площинно-лінійний вид зображення. Лінія зламу і площа як складові конструктивного сприйняття об'ємної форми. Зображення конструктивно-об'ємної форми круглих геометричних фігур натюрморту. Набуття навичок виконання композиції з простих і виразних за формою предметів (куб, куля, піраміда, конус, шестигранна призма) для зображення площин і ліній зламу. Графіка виконання тонального рисунка.
4.	Лекція 4 Півтоновий рисунок Поняття півтонового рисунка. Відтворення зображення графічними засобами ілюзії об'єму предметів у просторі. Поняття штрихового рисунка. Види штрихування. Зображення об'єму предметів за допомогою штриха. Графічний аналіз предметів натюрморту. Набуття навичок графічного аналізу конструкції предметів в натюрморті, не передаючи їх матеріальності.
5.	Лекція 5. Стилїзована площинна композиція з геометричних форм і драпіровок Чітке визначення в процесі стилізуючої переробки зображення найбільш характерних тональних співвідношень, їх композиційна корекція. Напрацювання практичних навичок візуальної організації зображення. Свідоме використання прийомів узагальнення та абстрагування, виявлення образного начала в натурних враженнях. Визначення формату зображення та пошук оптимального композиційного рішення. Конструктивна розробка поєднання складних об'ємів драпіровок та їх об'ємно-просторова характеристика. Виразальні можливості драпіровки в творах класичного образотворчого мистецтва. Драпіровка як потужний інструмент образної характеристики та композиційного об'єднання зображення. Поняття драпіровки і складок як просторової форми. Різні типи складок. Конструктивна схема побудови складок. Аналіз світлотіні на драпіровці засобами тонально-конструктивного рисунку.
6.	Лекція 6. Композиція скетчингу фігури людини та її закономірності Побудова фігури людини. Пропорції. Особливості відтворення пластики людської фігури засобами графіки. Розвиток художньо-пластичного мислення. Набуття навичок гармонійного поєднання кольорів, утворення колористичної цілісності. Засобами контрасту і нюансу підсилення виразності форми і фактури. Пошук особистої творчої манери виконання. Набуття навичок творчого осмислення та індивідуального вирішення у скетчах жіночої та чоловічої фігури. Подача фігур людей у техніці скетч.
7.	Лекція 7. Поняття та засоби комбінаторики. Концептуальність. Образність. Цілісність Поняття комбінаторики та історія комбінаторних рішень. Орнаментальні побудови, як найдавніший приклад комбінаторної методики. Творчість супрематистів. Концептуальність як ключова складова дизайн-процесу і

	використання засобів комбінаторики зокрема. Функціонально-змістовний напрям комбінаторики (варіації типових елементів) та формально-образний напрям (варіації кольору, групування, орнаментативності). Засоби збагачення комбінаторних рішень. Пропорції та пропорціювання. Питання «золотої пропорції». Поняття простого й складного ритму, побудови ритмічних рядів. Використання варіацій масштабу. Біоформи в художньому конструюванні. Діапазон можливостей об'ємно-просторової комбінаторики в різних напрямках дизайну. Комбінаторика в графічному дизайні.
8.	Лекція 8. Конструктивна побудова «обрубковки» голови людини Побудова конструктивної композиції зображення у заданому форматі. Оволодіння навичками візуального визначення пропорційних співвідношень. Визначення розмірів і пропорцій трьох зображень гіпсової моделі у форматі аркуша. Особливості зображення гіпсової моделі голови людини відповідно до її розташування в просторі. Візуальні деформації в зображенні за законами лінійної перспективи. Розміщення і побудова конструктивного зображення у заданому форматі. Закономірності перспективних скорочень залежно від розташування об'єкту відносно лінії горизонту. Основи і закономірності конструктивної побудови гіпсової моделі голови людини. Визначення пропорцій «обрубковки» та напрямку перспективних скорочень. Співвідношення черепної частини «обрубковки» та лицьової. Моделювання форми в техніці рисунка.
9.	Лекція 9. Рисунок черепа людини. Побудова і моделювання Основні кістки черепа. Кістки мозкової частини черепа, кістки лицьової частини черепа. Особливості моделювання форми черепа залежно від ракурсу.

4.2. План лабораторних занять

№	№ зан.	К-ть год.	Тема заняття
1.	1, 2, 3, 4, 5	10	Лабораторна робота №1. Композиційне вирішення нескладного натюрморту. Набуття навичок використання законів композиції при виконанні завдань з академічного рисунку.
2.	6, 7, 8, 9, 10	10	Лабораторна робота №2. Композиційне вирішення нескладного натюрморту за темою «Осінь».
3.	11, 12, 13, 14, 15	10	Лабораторна робота №3. Графічна конструкція предмета. Набуття навичок виконання композиції з простих і виразних за формою предметів (куб, куля, піраміда, конус, шестигранна призма)
4.	16, 17, 18, 19, 20	10	Лабораторна робота №4. Півтоновий рисунок. Набуття навичок графічного аналізу конструкції предметів в натюрморті.
5.	21, 22, 23, 24, 25	10	Лабораторна робота №5. Техніка роботи з різними графічними матеріалами. Комбінація графічних технік. Створення food-скетчів та флористичних скетчів.

6.	26, 27, 28, 29, 30	10	Лабораторна робота №6. Тональний рисунок зображення предметів у просторі, їх світло-тональні властивості.
7.	31, 32, 33, 34	8	Лабораторна робота №7. Набуття навичок визначення формату зображення та пошук оптимального композиційного рішення. Конструктивна розробка поєднання складних об'ємів драпіровок та їх об'ємно-просторова характеристика.
8.	35, 36, 37, 38, 39	10	Лабораторна робота №8. Виконання стилізованої площинної композиції з геометричних фігур і драпіровок, графічно показати їх конструкцію і нанести всі види тіней за допомогою штриха.
9.	40, 41, 42, 43, 44	10	Лабораторна робота №9. Набуття навичок виконання композиції фігури людини та її закономірностей, зображення людини художніми засобами скетчингу.
10.	45, 46, 47, 48, 49	10	Лабораторна робота №10. Побудова конструктивної композиції трьох зображень «обрубковки» у заданому форматі. Оволодіння навичками візуального визначення пропорційних співвідношень. Визначення розмірів і пропорцій трьох зображень гіпсової моделі у форматі аркуша. Візуальні деформації в зображенні за законами лінійної перспективи.
11.	50, 51, 52, 53, 54, 55, 56	14	Лабораторна робота №11. Побудова конструктивної композиції трьох зображень черепа людини у заданому форматі. Набуття навичок виконання рисунку черепа по пам'яті.
12.	57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64	16	Лабораторна робота №12. Набуття навичок побудови гіпсової голови на площині аркуша, враховуючи знання з пластичної анатомії та античних канонів. Конструктивна побудова античної голови на аркуші з використанням знань пластичної анатомії. Тональне пророблення рисунка.

4.3. Завдання для самостійної роботи

1 семестр

Самостійна робота №1. Скетчинг оточуючого середовища.

Самостійна робота №2. Скетчинг предметів природи.

Самостійна робота №3. Аналіз картин виставок.

Самостійна робота № 4. Скетчинг міського пейзажу в техніці штрих і тон.

Самостійна робота №5. Скетчинг міського пейзажу в техніці лінія.

2 семестр

Самостійна робота №6. Начерки складок драпіровки.

Самостійна робота №7. Рисунок гіпсової моделі «око Давида».

Самостійна робота №8. Рисунок гіпсової моделі «губи».

Самостійна робота №9. Рисунок черепа людини по пам'яті.

Самостійна робота №10. Рисунок голови Аполлона.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

Лекційні і лабораторні заняття проводяться в художній лабораторії для виконання творчих аудиторних завдань та завдань самостійної роботи. Лабораторія має бути оснащена проєктором та персональним комп'ютером з підключенням до Інтернет для візуального супроводження, демонстрації презентацій, комунікації та опитувань. Також в художній лабораторії мають бути мольберти, планшети, різні гіпсові та пластикові навчальні моделі, глечики, драпіровки тощо.

5. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Залік (1 семестр)

У кінці семестру передбачений залік, що проводиться у формі виконання практичних завдань: 1) Рисунок натюрморту за карткою на форматі А-3; 2) 2 скетчі оточуючого середовища (1 в техніці штрих, 1 в техніці лінія) на форматі А4. Матеріали: аркуші папера формату А3, А-4, олівець НВ, В, В2.

Перелік питань, що виносяться на залік:

1. Перспективне зображення.
2. Ілюзія простору в перспективному зображенні.
3. Рівень лінії горизонту.
4. Центральний зоровий промінь.
5. Визначення кутів між лініями сходження в перспективному зображенні.
6. Повітряна перспектива.
7. Впливи повітряної перспективи на зображення предметів у просторі.
8. Лінійний рисунок.
9. Півтоновий рисунок.
10. Тональний рисунок.
11. Лінійно-конструктивний рисунок.
12. Аналіз предметів з точки зору їх конструктивності.
13. Контраст і нюанс в зображенні предметів.
14. Визначення лінії горизонту на зображувальній площині.
15. Визначити лінії горизонту в натурі.
16. Композиційна пляма.
17. Поняття «геометричний центр».
18. Візуальні величини предметів.
19. Складові об'ємного зображення предметів.
20. Лінія зламу та конструктивна лінія.
21. Ілюзія об'єму предмета на площині.

22. Графічні засоби зображення предмету.
23. Фактори, що об'єднують предмети у просторі.
24. Послідовність виконання рисунку.
25. Визначення пропорцій предметів.
26. Дати визначення поняттю «*оптичний обман*».
27. Дати визначення поняттю «*лінія горизонту*».
28. Об'єм і контур рисунку.
29. Геометрична основа форми голови людини.
30. Виявлення форми контрастного штучного освітлення.
31. Дати визначення поняттю «*масштаб*».
32. Особливості контрастного штучного освітлення.
33. Дати визначення поняттю «*контраст*».
34. Технічні прийоми в рисунку для відтворення форми.
35. Дати визначення поняттю «*зорова пам'ять*».
36. Дати визначення поняттю «*баланс*».
37. Художньо-композиційний образ.
38. Формотворча роль рефлексу.
39. Формоутворююча градація світлотіні.
40. Градація теплих і холодних відтінків тіні і світла.
41. Рефлекси в приміщенні і рефлекси на пленері.
42. Мета вивчення будови черепа людини.
43. Кістки черепа людини: лицьові, мозкові, рухомі, нерухомі,
44. М'язи голови людини: мимічні, жувальні, основні м'язи обличчя, основні м'язи шиї.
45. Основні конструктивні складові носа.
46. Основні конструктивні складові ока.
47. Основні конструктивні складові губ.
48. Основні конструктивні складові вуха.
49. Візуальні величини предметів.
50. Складові об'ємного зображення предметів.
51. Лінія зламу та конструктивна лінія.
52. Ілюзія об'єму предмета на площині.

Іспит (2 семестр)

У кінці 2 семестру передбачений іспит, що проводиться у формі виконання практичного завдання: Рисунок «обрубовки» або рисунок черепа людини у графіці по пам'яті. Матеріали: аркуш папера формату А3, олівець НВ, В, В2.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

1 семестр

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Лабораторна робота №1	5
2	Лабораторна робота №2	5
3	Лабораторна робота №3	5
4	Лабораторна робота №4	5
5	Лабораторна робота №5	5
6	Лабораторна робота №6	5
7	Самостійна робота №1	8
8	Самостійна робота №2	8
9	Самостійна робота №3	8
10	Самостійна робота №4	8
11	Самостійна робота №5	8
12	Залік	30
	Всього	100

2 семестр

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Лабораторна робота №7	5
2	Лабораторна робота №8	5
3	Лабораторна робота №9	5
4	Лабораторна робота №10	5
5	Лабораторна робота №11	5
6	Лабораторна робота №12	5
7	Самостійна робота №6	6
8	Самостійна робота №7	6
9	Самостійна робота №8	6
10	Самостійна робота №9	6
11	Самостійна робота №10	6
12	Іспит	40
	Всього	100

6.1. Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти на лабораторних заняттях

Навчальна дисципліна «Рисунок і скетчинг» передбачає переважно індивідуальну роботу. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин навчання може відбуватись в дистанційному (онлайн) режимі за погодженням із керівником курсу, з презентуванням виконаних завдань під час консультації викладача.

Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.

Ліквідація заборгованості відбувається протягом 1 тижня після встановленого терміну. Завдання, які не виконані у встановлений термін, оцінюються викладачем в межах 50% звичайної оцінки.

Під час роботи над завданнями не допустимо порушення академічної доброчесності: при використанні Інтернет-ресурсів та інших джерел інформації здобувач повинен вказати джерело, використане під час виконання завдання.

У разі виявлення факту плагіату здобувач отримує за завдання 0 балів і повинен повторно виконати завдання.

Якісними критеріями оцінювання роботи здобувача вищої освіти на лабораторному занятті є:

1. Повнота виконання завдання: елементарна, фрагментарна, неповна, повна.
2. Рівень самостійності здобувача вищої освіти: під керівництвом викладача, консультація викладача, самостійно.
3. Рівень навчально-пізнавальної діяльності: репродуктивний, алгоритмічний, продуктивний, творчий.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
<i>5 балів</i>	Робота виконана на високому художньому та технологічному рівні у повному обсязі, здобувач демонструє високий рівень застосування теоретичних знань на практиці.
<i>4 бали</i>	Робота виконана на високому художньому рівні у повному обсязі, але із незначними неточностями.
<i>3 бали</i>	Робота виконана у повному обсязі, однак здобувач звертався за консультаціями до викладача, є наявні неточності у виконанні.
<i>2 бали</i>	Здобувач виконав більшу частину поставлених в лабораторній роботі завдань, потребував допомоги викладача, при поясненні результатів не здатний до глибокого і всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускає істотні неточності та помилки. Графічна частина представлених робіт виконана на задовільному рівні.
<i>1 бал</i>	Оцінюється робота здобувача, який не володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово розкриває послідовність практичних завдань.
<i>0 балів</i>	Здобувач не в змозі виконати завдання лабораторної роботи.

6.2. Критерії оцінювання самостійної роботи

Якісними критеріями оцінювання самостійних завдань здобувача вищої освіти є:

1. самостійність виконання завдання;
2. правильність, точність, оптимальність реалізації поставленого завдання;
3. завершеність завдання;

4. вміння захищати результати виконаного завдання.

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
8-6 балів	Оцінюється робота здобувача, який виконав самостійну роботу, на високому художньому та технологічному рівні у повному обсязі, здобувач демонструє високий рівень застосування теоретичних знань на практиці.
5 балів	Оцінюється робота здобувача, який виконав самостійну роботу, на доброму художньому рівні у повному обсязі, але із незначними неточностями.
4-3 бали	Оцінюється робота здобувача, який виконав самостійну роботу на достатньому рівні із значною кількістю недоліків і помилок.
2-1 бал	Оцінюється робота здобувача, який частково виконав самостійну роботу із значними художніми помилками, неточностями та недоліками на задовільному рівні.
0 балів	Здобувач не в змозі виконати завдання самостійної роботи.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

7.1. Основні:

1. Амін Д. Анатомія для художників : наочний посібник із зображення людського тіла / Джахірул Амін. Пер. із англ. Олексій Пелипенко. – Київ : ArtHuss, 2022. – 304 с.
2. Губаль Б. І. Спеціальний рисунок. Івано-Франківськ: видання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2016. – 94 с.
3. Barber Barrington. Anatomy for Artists: The Complete Guide to Drawing the Human Body / Barrington Barber. – Arcturus, 2015. – 153 p.
4. Barber Barrington. Drawing Anatomy: An Artist's Guide to the Human Figure / Barrington Barber. – Arcturus, 2019. – 352 p.
5. Freemantle Jonathan. Anatomy Made Simple for Artists / Jonathan Freemantle. – Arcturus, 2020. – 114 p.
6. Roberts Alice. Human Anatomy / Alice Roberts. – London : [Dorling Kindersley](#), 2014. – 256 p.
7. Simblet Sarah. Anatomy for the artist / Sarah Simblet. – [Dorling Kindersley](#), 2020. – 256 p.
8. Uldis Zarins. Anatomy of Facial Expression. – Anatomy Next, Incorporated, 2017. – 222 p.
9. Uldis Zarins. Form of the Head and Neck. – Anatomy Next, Incorporated, 2021. – 221 p.

7.2. Додаткові:

1. Одробінський Ю.В. Метамоделізм і скульптура // Науковий вісник Гілея. Зб. наук. Праць; НПУ ім. М.П. Драгоманова, ВГО Українська академія наук. – Київ: Гілея, 2018. – №132 (№5). – С. 261-265.

2. Одробінський Ю.В. Фігуративна арт-пластика українського скульптора Анатолія Ротаря // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стан та перспективи розвитку культурологічної науки в Україні»: Збірник тез доповідей (II частина). – Миколаїв: ВП «МФ КНУКІМ», 2018. – С. 108-112.
3. Макушин Ю. А. Рисунок і час: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Ю. А. Макушин. – Миколаїв : Вид-во НУК, 2008. – 288 с. : іл.
4. Наталуха І. М. Пластична анатомія : підручник / І. М. Наталуха, В. В. Апальков, С. В. Рибін, В. А. Носань, Р. Ю. Ногін. – Харків, ХДАДМ, Майдан, 2018. – 206 с., іл.
5. Портрети українських кобзарів Опанаса Сластьона / передм. В. М. Ханко ; упоряд. О. О. Савчук ; художн. оформ. О. Г. Чекаль. — Харків : Видавець Олександр Савчук, 2018. — 36 с., 25 іл.
6. Сухенко В. О. Академічний рисунок / Віктор Сухенко. – Київ : Амадей, 2016. – 232 с.
7. Трубнікова Л., Свінар'ов В. Пластична анатомія як складова рисунка. Українська академія мистецтв: збірник дослідницьких та науково-методичних праць. – Київ, 2017. – Вип. 26. – 56 с.